

ეკონომიკური რეფორმა: ანალიზი, პრობლემები, პერსპექტივები

კონსტრუქციის რეგულირების ეკონომიზაციის საფუძვლები

ნინო ჯიბუტი

დოქტორანტი

საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია
პირველწოდებულის სახელობის
ქართული უნივერსიტეტი

რეზიუმე

მონოპოლიზაციის პროცესი სამართლებრივად მონოპოლიური ქცევის ნორმებით განიხილება, მაშინ როდესაც ის შეიძლება შეადგენდეს ფირმების ეფექტიანობის უზრუნველყოფისა და განვითარების, მათ შორის ინოვაციური განვითარების სტრატეგიას. ამდენად კონკურენციის დაცვის სამართლებრივი ნორმების გამოყენებისას გასათვალისწინებელია მომხმარებელთა სარგებელი, რამაც გამოიწვია კონკურენციის რეგულირების ეკონომიკური დოქტრინების წარმოშობა, რაც დაიწყო ჩიკაგოს სკოლის მიერ და კონკურენციის დაცვის ეკონომიზაციამდე განვითარდა.

საკვანძო სიტყვები: კონკურენცია, რეგულირება, სამართლის ეკონომიზაცია

ძირითადი ტექსტი

კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობა ეკონომიკასა და ეკონომიკურ ქცევებს ეხება, ამიტომ მნიშვნელოვანია ეკონომიკის იმ კონცეფციების შესახებ ცოდნა, რომელიც ანტიმონოპოლიური კანონების ეფექტიანად განხორციელების საშუალებას იძლევა.

ჩიკაგოს სკოლამ (ჯ. პოზნერი) კონკურენციის რეგულირების თეორია ოთხი მიმართულებით გაამდიდრა: (1) თამაშთა

თეორიით, (2) დანახარჯების გადაკისრების თეორიის შემოტანით სამართლამცოდნეობაში (3), ჰორიზონტალური შერწყმის კონკურენტული ეფექტითა და (4) შესვლის ბარიერების ახალი პერსპექტივების განსაზღვრით.¹

თამაშთა თეორია იძლევა ფირმების სტრატეგიული ღირებულების, დროს და ინფორმაციული სტრუქტურის განსაზღვრის საშუალებას. დანახარჯების გადაკისრება ემყარება მიწოდების შემცირებისა და ფასების ზრდის ტაქტიკას იმ მიზნით, რომ ფირმა უფრო ეფექტიანი იყოს. ჰორიზონტალური შერწყმა მართალია იწვევს ფასების ცალმხრივ ზრდას ზღვრული დონის ზემოთ, მაგრამ შერწყმის შედეგად მიღებული მასშტაბის ეკონომია კი ამცირებს ფასს, თუმცა ქმნის ბაზარზე შესვლის ეკონომიკურ ბარიერებს და მონოპოლიურ მოგებას.

ეს ეკონომიკური ქცევები მონოპოლიების განხილვის დროს იძლევა იმის დასკვნის გაკეთების საშუალებას თუ ფირმების სტრატეგია და ტაქტიკა რამდენად აბრკოლებს კონკურენციას და რამდენად არის გამოწვეული კონკურენტული ბრძოლის კანონზომიერებებით. ეს მიდგომები მოითხოვს განსხვავებული იქნეს სამართლებრივი დრო ეკონომიკური რეალური დროისგან.² როდესაც იცვლება ეკონომიკის განვითარების პირობები და ფირმების საქმიანობის ეფექტიანობა, ის რაც კონკრეტულ დროში სამართლებრივად მონოპოლიურ ქცევად განიხილებოდა, ეკონომიკურად შეიძლება ფირმების ეფექტიანობის უზრუნველყოფის სტრატეგიას შეადგენდეს. სწორედ ამიტომ სახელმწიფოს კონკურენციის დაცვის საქმიანობა არის კომპლექსური, რთული, ამავე დროს შეზღუდული ანტიმონოპოლიური სამართლებრივი ნორმების მისადაგებით კონკრეტული ფორმების ქცევებთან. ასეთი ფირმების შეფასებისას მხოლოდ ფორმალური სამართლებრივი ნორმების გამოყენება არ იქნება მიზანშე-

1 Carrier Michael A., *Antitrust After the Interception: Of a Heroic Returner and Myriad Paths; A Review of Richard Posner, Antitrust Law* (2d ed. 2001), theantitrustsource www.antitrustsource.com , March 2002, გვ. 3., https://www.americanbar.org/content/dam/aba/publishing/antitrust_source/03_02.authcheckdam.pdf

2 იქვე გვ. 7.

ნონილი, თუ მასში არ იქნებიან ჩართულნი დარგის ექსპერტები. ეკონომისტების კონსულტაციები და რჩევები სულ უფრო დიდ როლს თამაშობენ რეგულირების საკითხებში. კონკურენციის დაცვის კანონმდებლობას უხდება ურთიერთსაინანაღმდეგო მიზნებთან ურთიერთობა, ამიტომ იგი ეკონომიკური ლოგიკით უნდა ხელმძღვანელობდეს. ფირმების შერწყმის ეფექტიანობა და სარგებელი არ განისაზღვრება როგორც ფირმების შემოსავლებით და ფასებით, ასევე მომხმარებლების სარგებელით, მაგრამ ინფორმაციული შეზღუდულობის გამო შესაძლებელია შერწყმა არარაციონალური აღმოჩნდეს რომელიმე სუბიექტისათვის, მაშინ ეს მოვლენა ჩვეულებრივ „ბაზრის ჩაყარდნად“ მიიჩნევა. მონოპოლიზაციის მრავალმხრივი შედეგების გათვალისწინება შემთხვევების კომპლექსურ და სისტემურ ანალიზზეა დაფუძნებული, სადაც ეკონომიკური მიდგომა ასრულებს საკვანძო როლს.

ევროკავშირის კონკურენციის პოლიტიკის მრჩეველთა ჯგუფმა (Economic Advisory Group for Competition Policy- EAGCP) გამოქვეყნა მოხსენება ეკონომიკური მიდგომის შესახებ, სადაც ძირითადი კითხვა იყო, თუ რატომ გვჭირდება ეკონომიკური მიდგომა ანტიმონოპოლიურ პოლიტიკაში, საწარმოების შერწყმისა და გაერთიანების საკითხში, რომელიც განსაზღვრულია ევროკავშირის კონკურენციის კანონით (მუხლი 82). მათ აღნიშნეს ეკონომიკური მიდგომის ორი ძირითადი მიზანი. პირველი, ანტიკონკურენტული ქცევა არ უნდა გასცდეს სამართლებრივ ჩარჩოს და ფოკუსირებული უნდა იყოს კომპანიების საქმიანობის ეფექტიანობაზე და არა მათი ქცევების ფორმაზე. ასეთი მიდგომა იძლევა იმის საშუალებას, რომ ერთი და იგივე შედეგი, რომელიც სხვადასხვა ქცევით მიიღება, შედარდეს და გაანალიზდეს. მეორე, ეკონომიკაზე დაფუძნებული მიდგომა იძლევა იმის გარანტიას, რომ ნორმატიული დებულებები არ შეაფერხებენ კონკურენტუნარიანი სტრატეგიების მოქმედებას. ეფექტიანობაზე დაფუძნებული ანალიზი სრულად ავლენს იმ ფაქტს, რომ მრავალ ბიზნეს პრაქტიკას შეიძლება განსხვავებულ პირობებში განსხვავებული ხასიათი ჰქონდეს: კონკურენციის

რღვევა ერთ შემთხვევაში და ეფექტიანობისა და ინოვაციების დანერგვა სხვა შემთხვევაში. კონკურენციის პოლიტიკა, რომელიც ითვალისწინებს ამ დუალისტურ შედეგს, უნდა უზრუნველყოფდეს მომხმარებელთა ინტერესების დაცვას და ფირმების მწარმოებლურობის ზრდის ხელშეწყობას.¹

აშშ-ში ვაჭრობის ფედერალურმა კომისიამ (FTC) გამოიყენა ეკონომიკური მიდგომები და მის საფუძველზე განსაზღვრა არასამართლიანი ვაჭრობის პრინციპები შემდეგნაირად:² ა/. საზოგადოებრივი მორალი ან მცირე ბიზნესის მხარდაჭერა არ არის გათვალისწინებული; ბ/. ჰორიზონტალური შერწყმისას ეფექტიანობა არ არის ბუნდოვანი საწარმოებს ეფექტიანობა არ მიიღება მხედველობაში და ითვალისწინებს მხოლოდ მომხმარებლების კეთილდღეობას; გ/. ბაზარი მიიჩნევა როგორ თვითორგანიზებადი სისტემა; დ/. ბაზარზე შესვლის ბარიერებს სახელმწიფო აწესებს კერძო ინტერესების სასარგებლოდ; ე/. მაღალი კონცენტრაციის დაშვება მიზანშეწონილი ხდება მასშტაბის ეკონომიის მისაღწევად და რომლის ბენეფიციარები არიან მომხმარებლები; ვ/. ფირმების ყველა ქცევები ემყარება მოგების მაქსიმიზაციას; ზ/. არასწორი პოზიტიური გადანყვეტილება უფრო საშიშია, ვიდრე არასწორი ნორმატიული გადანყვეტილება, რამდენადაც პოზიტიურ გადანყვეტილებას აქვს კონკურენციაში მონაწილე საწარმოების სტიმულების შემაკავებელი ეფექტი; თ/. ეფექტიანობაზე ორიენტირებული ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობა არის ქვაკუთხედი და აპოლიტიკური ქმედება.

თითქმის ყველგან ამ პრინციპებში ეკონომიკური კონტექსტია ნაგულისხმევი.

კონკურენციის დაცვის პოლიტიკისადმი ეკონომიკური მი-

1 Jordi Gual, Martin Hellwig, Anne Perrot, Michele Polo, Milan Patrick Rey, Rune Stenbacka. Report by the EAGCP An economic approach to Article 82, July 2005, გვ 1-2. http://ec.europa.eu/dgs/competition/economist/eagcp_july_21_05.pdf

2 Bouhette P., Deschamps M., Marty F., (2014), When Economics Met Antitrust: The Second Chicago School and the Economization of Antitrust Law, GREDEG Working Paper # 2014-23. გვ. 3-4.

დგომა მომხმარებლის კეთილდღეობის გაუმჯობესებას ემსახურება და ემყარება ბაზრების კვლევას, შეფასებას და კომპანიების სტრატეგიების ზემოქმედების შესწავლას მომხმარებელზე.

კომპანიების ეფექტიანობაზე დაფუძნებული პრინციპი, მათი ქცევების ფორმაზე დაფუძნებულ ანალიზს მეორეხარისხოვან როლს ანიჭებს და ეკონომიკურ დანაკარგებსა და სარგებელს აქცევს ყურადღებას.

მონოპოლიური ძალაუფლების მიღება ემყარება საბაზრო ძალაუფლების მოპოვებისათვის გაწეულ არამწარმოებლურ დანახარჯებს, მოგების მაქსიმიზაციას გამოშვების შემცირების გზით (x-inefficiency)¹ და მაღალ ფასებს მომხმარებელთა საზიანოდ. ამ შემთხვევაში კომპანიების მიერ დაკავებული ბაზრის წილების შესაბამისად განისაზღვრება მონოპოლიზაციის შემთხვევა, თუმცა ეს პრინციპი არ იძლევა მონოპოლიზაციის და მომხმარებელთა მიერ მიღებული სარგებელი-ზარალის განსაზღვრის საშუალებას.

ძალაუფლების მოპოვების პროცესში ფირმები სხვადასხვა სტრატეგიას ანხორციელებენ და ყალიბდებიან როგორც ინოვაციური საწარმოები, რომლებიც აწარმოებენ ტექნიკურ პროდუქციას, რისი შესაძლებლობაც აქვთ მხოლოდ მსხვილ დომინანტურ კომპანიებს. მათ შეუძლიათ ხარჯები გაიღონ კვლევებზე (ვიოლენტები), ხოლო ინოვაციებზე ორიენტირებული ექსპლერენტების² ფინანსური შესაძლებლობები მცირეა და იძულებულნი არიან ვიოლენტებთან ერთად განახორციელონ ინოვაციური საქმიანობა. ვიოლენტები უმსხვილესი კომპანიებია რომლებიც ახორციელებენ ინოვაციური პროდუქციის მასობრივ და სერიულ წარმოებას. მონოპოლიურ ძალაუფლებას ღებულობენ ქსელურად გაერთიანებული კომპანიებიც. მათი მიზანი არის არა დომინანტობა, არამედ ბაზრის მომხმარებელთა უკეთ დაკმაყოფილება.

1 Leibenstein, Harvey (1966), "Allocative Efficiency vs. X-Efficiency", American Economic Review, 56 (3): 392-415, <https://msuweb.montclair.edu/~leibelp/LeibensteinXEffAER1966.pdf>

2 უახლესი ტექნოლოგიებისა და პროდუქციის მწარმოებლები, როგორც წესი მცირე ზომის ფირმები

არსებობენ ბუნებრივი რესურსების წვდომაზე დაფუძნებული მონოპოლიები. ამ შემთხვევებში მონოპოლიზაცია შეიძლება არ ამცირებდეს მომხმარებელთა სარგებელს, პირიქით ზრდობს კიდევ მას. შესაბამისად კომპანიები ცდილობენ ჰქონდეთ ადექვატური ბაზარი, ან გარკვეული საბაზრო ძალაუფლება იმისათვის, რომ თავიანთი საქმიანობა ეფექტიანად განახორციელონ და რიგ შემთხვევაში, როდესაც მათი საბაზრო წილი 40 პროცენტს აღემატება, მათი დაშლა იწვევს ეფექტიანობის შემცირებას, მომხმარებელთა მომსახურების გაუარესებას ან ფასის ზრდას.

საინტერესოა, რომ ზოგიერთი მკვლევარი ანვითარებს შეხედულებას, რომლის თანახმად საბაზრო ძალაუფლება, რომელიც გამოხატულია ბაზრის წილით, არ არის ეკონომიკური მდგომარეობის ამსახველი, რამდენადაც იგი მხედველობაში არ ღებულობს მწარმოებლების და მომხმარებლების ელასტიურობას.¹

კანონმდებლობის მიზანია ეფექტიანი კონკურენციის ხელშეწყობა, ხოლო ეფექტიანი იქნება კონკურენცია მაშინ, თუ კომპანიები საბაზრო ძალაუფლების მოპოვების მიზნით სტრატეგიების განხორციელებისას იმოქმედებენ სამართლიანი გარიგებების გზით. სამართალი კი არ ცნობს ეფექტიან კონკურენციას და იგი არ აისახება ქვეყნების საკანონმდებლო დებულებებში. მისი განმარტება ექსპერტების, უპირველეს ყოვლისა, ეკონომისტების პრეროგატივაა.

სამართლებრივად საწარმოების გაერთიანებები ქმნის მონოპოლიზაციის საშიშროებას, ხოლო ეკონომიკურ აზრით, კი იგი მეტ შესაძლებლობას უქმნის მომხმარებელს. მაგალითად, საქართველოში ხშირად გაისმის კრიტიკა ე.წ. „კონგლომერატული გაერთიანებების“ საწინააღმდეგოდ საბანკო სექტორში, სადაც ბანკები იერთებდნენ ეკონომიკის სხვა სექტორების - მშენებლობის, ვაჭრობის, მრეწველობის საწარმოებს, რომლებიც

1 Stigler G., The economist and the problem of monopoly, University of Chicago Law School, The University of Chicago, Occasional Papers, # 19, 1982, p. 17.

აღმოჩნდნენ კრიზისულ სიტუაციაში მაღალი დავალიანებების გამო. კონგლომერატულმა გაერთიანებებმა შექმნეს შესაძლებლობა ბანკებს დაეხმადებინათ ინვესტიციები არაპროფილურ საქმიანობაში - უძრავ ქონებაში, დეველოპერულ კომპანიებში, მარკეტინგულ საწარმოებში, სამედიცინო სფეროში, სადაზღვევო სექტორში და სხვა. ამ გზით განხორციელდა მათი კრიზისული მდგომარეობიდან გამოყვანა 2009 წლის შემდგომ პერიოდში, თუმცა მალევე დაიწყო აქტიური მსჯელობა მათი მონოპოლიური მდგომარეობის შესახებ. ჯერ 2010 წელს და შემდეგ კი 2014 წელს საქართველოს ეროვნულმა ბანკმა დასვა საკითხი შეეზღუდათ კომერციული ბანკების არატრადიციული, არაპროფილური საქმიანობა, ორი არგუმენტი: ა/. ინტერესთა კონფლიქტის არსებობით ძირითადად დეველოპერულ საქმიანობაში; ბ/. კონკურენტული გარემოს გასაუმჯობესებლად. გამკაცრდა ახალი ნებართვების გაცემა არატრადიციული საქმიანობის წამოწყებაზე, და კომერციულ ბანკებს მიეცათ ვადა გამოსულიყვნენ არასაფინანსო სფეროდან.¹ ანალოგიურად, ბანკების დამოუკიდებელ კომპანიებად გამიჯვნის, ან კიდევ კონგლმერაციაში გაერთიანების საკითხი დგას ევროპაშიც.

ბანკების შერწყმა და გაერთიანება საქართველოში ინტენსიურად განვითარდა და 2016 წლიდან გამოიკვეთა ორი დიდი მსხვილი ბანკი (სს „თბს ბანკი“ და სს „საქართველოს ბანკი“), რომელთა წილმაც საბანკო აქტივებში შეადგინა 60 პროცენტზე მეტი. შესაბამისად საკითხი დადგა თუ რამდენად არის საქართველოს საბანკო სექტორი მონოპოლიზებული.

ცხადია მაღალი კონცენტრაცია არ ნიშნავს იმას, რომ ბანკები მონოპოლიურ მდგომარეობაში არიან, მით უმეტეს, რომ მათი ქცევები კონკურენტულია, რაც განპირობებულია იმით, რომ საქართველოს საბანკო ბაზარზე შესვლა გამარტივებულია, არ არსებობს ბარიერები და არც ბაზარზე შესვლის დანახარჯია მაღალი. მართალია ამ ბანკების სამომხმარებლო და კორპორაციული სესხების წილი 70 პროცენტს აღემატება, მაგრამ მათი

¹ საქართველოს ეროვნული ბანკის განცხადება, 31.10.2014. www.nbg.gov.ge

საპროცენტი განაკვეთი, ანუ პროდუქტის ფასი, არ არის იმაზე მაღალი, ვიდრე მას მცირე ბანკები გასცემენ. შესაბამისად ფასნარმოქმნა არ არის მონოპოლიური, პირიქით, მსხვილი სესხები აძლევს მათ საშუალებას დააფინანსონ მსხვილი პროექტები მცირე საპროცენტო განაკვეთებით. ამის საშუალება კი არ აქვთ მცირე ბანკებს.

აქედან გამომდინარე, ეკონომიკურად მაღალი ეფექტიანობა მაღალ მომგებიანობასთან არის დაკავშირებული და იგი არ გამომდინარეობს მაღალი ფასების არსებობით, არ აისახება ფასნარმოქმნაში, მაგრამ სამართლებრივ ასპექტში ბაზრის კონცენტრაცია ქმნის საბაზრო ძალაუფლებას, რომელიც ქმნის ფასების ზრდის შესაძლებლობას და აქედან გამომდინარე, ხდება მოგების გაზრდის პირობა. საბაზრო ძალაუფლება ეკონომიკური თვალთახედვით კი არის დივერსიფიცირებული სერვისები, მაღალეფექტიანი მომსახურება, საიმედოობა და ა. შ.

ცხადია საბაზრო კონცენტრაცია გავლენას ახდენს მის მომგებიანობაზე, ბაზრის წილის ზრდა ზრდის შემოსავლებს და ქმნის მეტ საბაზრო ძალაუფლებას, მაგრამ საბაზრო ძალაუფლება არ გულისხმობს ეფექტიანობის არსებობას. სწორედ ამიტომ ეფექტიანობის თეორია არის საბაზრო ძალაუფლების ალტერნატივა და არა სინონიმი, ის რაც სამართლებრივად ძალაუფლებას გამოხატავს, ეკონომიკურად არ ნიშნავს მონოპოლიზაციას. შესაბამისად კონკურენციის დაცვის პოლიტიკა ეკონომიკური და სამართლებრივი ასპექტების ამ წინააღმდეგობრივ ლაბირინთში იკვალავს გზას.

ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის განსაზღვრაში ბაზრის ეფექტიანობის დომინანტობა დაკავშირებულია ეფექტიანობის იდენტიფიკაციასთან. განსხვავდება სხვადასხვა სახის ეფექტიანობა, რომელიც დაკავშირებულია მიწოდებასთან. განაწილებასთან, სანარმოო ოპერაციებთან, მომსახურებასთან და სხვ. მისი მამოძრავებელი ძალებია სანარმოთა კონცენტრაცია და კორპორაციული მართვა, მაკროეკონომიკური გარემო და სახელმწიფო რეგულაციები, კორპორაციების სტრატეგიები, მაკრეტინგული მენეჯმენტი და სხვ. იგი მრავალგანზომილები-

ანი საქმიანობაა. კონკურენციის სამართლის ეკონომიზაცია ეფექტიანობას მომხმარებელთა და საზოგადოების კეთილდღეობისა და სარგებლის კავშირში განიხილავს. შესაბამისად ეფექტიანი ბაზრის თეორია ქმნის საკითხის სამართლებრივი განხილვის თეორიულ პირობას.¹ სანარმოების შერწყმა/გაერთიანების პროცესი ბაზრის ეფექტიანობის ცვლილების თვალსაზრისით ვლინდება და მისი შეფასებები სამართლებრივი გადანყვეტილების მიღების პრეროგატივაა.

საბაზრო ეფექტიანობა იზრდება მაღალი ტექნოლოგიების დარგების განვითარებასთან ერთად. ხდება ბაზრის კონცენტრაციის ზრდაც. ტექნოლოგიური ცვლილებები ქმნიან კონკურენციის განხორციელების პრობლემებს. ფირმები იძენენ მონოპოლიურ ძალაუფლებას, რომელიც შემდგომი ტექნოლოგიური ცვლილებების შედეგად იმსხვრება. „ახალ ეკონომიკასთან“ დაკავშირებული ეს პროცესი ინვესტს მრავალ კითხვას, თუ რამდენად მკაცრი უნდა იყოს კანონდებლობა და ამ პროცესებზე როდის უნდა მოხდეს ანტიმონოპოლიური რეაგირება. თუ მონოპოლიური ძალაუფლების წარმოშობა, რომელიც დამყარებულია ახალ ტექნოლოგიებზე, დროებითია, მაშინ სამართლებრივი ანტიმონოპოლიური ქმედება მეორეხარისხოვანია, მიუხედავად იმისა, რომ ახალი ეკონომიკა ქმნის უფრო მეტ მონოპოლიზაციის შესაძლებლობას, ვიდრე ეს წინა პერიოდში იყო, მაგრამ ასეთი ქმედებები არ აცნებს მომხმარებელს, პირიქით, იგი ზრდის მის სარგებელს.

ამდენად, კონკურენციის რეგულირება პოლიტიკის, ეკონომიკისა და სამართლის გადაკვეთაზე გადის. ეს კი ქმნის რეგულირების მოდელის ფორმირების სირთულეს, რამდენადაც მიზნები განსხვავებულია და შედეგებიც ყოველთვის არ არის ნათელი.

საბაზრო ჩავარდნების რეგულირება არსებითად სოციალურ დანახარჯებს, საბაზრო ძალაუფლებას და არაადექვატურ ინ-

1 ეფექტიანი ბაზრის თეორია განსაზღვრულია ნაშრომში: Shaw, R. *Improving Marketing Effectiveness — the methods and tools that work best*, Economist Books, 1998,

ფორმირებას ეხება. ქოუზის ამ თეორიაზე დაყრდნობით რეგულაციები ეკონომიკურ მიდგომას მოითხოვს და ნაკლებად ეხება იმას, თუ ვინ რა დანაშაული ჩაიდინა. თუმცა ეკონომიკურ მიდგომას არ შეუძლია ამ ჩავარდნების პრევენცია. ამასთან მეორე მხარისადმი ზიანის მიყენებისას, განსაკუთრებით გარემოს დაცვის თვალსაზრისით, დანაშაულის დასჯა არაეფექტიანია და იგი სტიმულებისა და საბაზრო მექანიზმებით უნდა შეიცვალოს. მაგალითად, ქალაქში გამონაბოლქვების შემცირება ეკოლოგიურად სუფთა ტექნოლოგიების და ტექნიკის გამოყენების სტიმულებით ხორციელდება. სამართლებრივად დასჯა არ ქმნის გამოსწორების რაციონალურ პირობას. ჯევისონის პარადოქსის მსგავსად, რომლის თანახმად, ტექნოლოგიების ზრდასთან ერთად ეკონომიკის ზრდა კიდევ უფრო მეტად აძლიერებს რესურსების გამოყენებაზე მოთხოვნას,¹ რაც უფრო მეტად ხდება ბუნებრივი რესურსების ხარჯიანი გამოყენებაზე მკაცრი რეგულაციების დანერგვა, მით უფრო მეტად ინტენსიური ხდება მისი გამოყენებაც.

სამართლებრივი რეგულაციები ითვალისწინებს საპროცესო ხარჯებს; აღსრულების ხარჯებს (სააღსრულებო ხარჯები); ხარჯებს, რომლებიც დაუნესდა ზიანის მიმყენებელ ორგანიზაციებს, ასევე სოციალური ხარჯებს. ხარჯების შეფასება და დანახარჯი-სარგებლის განსაზღვრა საკანონმდებლო რეგულირების საფუძველი ხდება. ანტიმონოპოლიურ პოლიტიკაში პოლიტიკის ზეგავლენის ანალიზი (RIA, PIA, EIA და სხვ.) ავლენს დანახარჯებისა და სარგებლის თანაფარდობას, რისკებსა და შესაძლებლობებს.² მრავალ ქვეყანაში რეგულაციების ზემოქმედების ანალიზი

1 Bauer, Diana; Papp, Kathryn "Book Review Perspectives: The Jevons Paradox and the Myth of Resource Efficiency Improvements". Sustainability: Science, Practice, & Policy. 5 (1). March 18, 2009. Archived from the original on 29 May 2015. https://web.archive.org/web/20150529111127/http://sspp.proquest.com/static_content/vol5iss1/book.polimeni-print.html

2 საქართველოში ეს მნიშვნელოვანი თემა ყველა სახელმწიფო ორგანიზაციისათვის. „ასოცირების შესახებ შეთანხმებაში, ერთის მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერგიის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორეს მხრივ, საქართველოს შორის“ აღნიშნულია, რომ მხარეები თანხმდებიან ითანამშრომლონ რეგულირების ხარისხისა და შეს-

დანერგილია და იგი სახელმძღვანელო პრინციპია ანტიმონოპოლიური საქმიანობის განხორციელებისას.

მილტონ ფრიდმანი ერთ-ერთ ნაშრომში წერდა: ჩემი საკუთარი შეხედულებები ანტიმონოპოლიური კანონების შესახებ მნიშვნელოვნად შეიცვალა დროთა განმავლობაში. როცა ბიზნესში დავინყე საქმიანობა, კონკურენციის მნამდა, მე ვიყავი ანტიმონოპოლიური კანონების დიდი მხარდამჭერი. მე ვფიქრობდი, რომ მათი განხორციელება იყო ერთ-ერთი სასურველი ქმედება, რომელიც მთავრობას შეეძლო გაეკეთებინა მეტი კონკურენციისთვის. მაგრამ, როგორც მე ვუყურე რა ხდებოდა სინამდვილეში, დავინახე, რომ კონკურენციის ხელშეწყობის ნაცვლად, ანტიმონოპოლიური კანონები უფრო საწინააღმდეგოდ მოქმედებდა, რადგან ისინი სამთავრობო სხვა საქმიანობის მსგავსად ცდილობდნენ ხალხზე ზენოლით რეგულირებასა და კონტროლს. ასე რომ, დროთა განმავლობაში მე თანდათანობით მივედი იმ დასკვნამდე, რომ ანტიმონოპოლიური კანონები ბევრად უფრო მეტ ზიანს აყენებს, ვიდრე აკეთებს კარგს და ჩვენ, უკეთესი იქნებოდა, თუ საერთოდ არ გვექნება იგი და თავს დავალწევთ მისგან. მაგრამ ჩვენ გვაქვს ეს კანონები.¹

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, სამართალი მოწოდებულია დაადგინოს ეფექტიანი ბაზარი დანახარჯი-სარგებლის მოდელისა და ეფექტიანი ბაზრის პრინციპების გამოყენებით მომხმარებელთა ინტერესების სასარგებლოდ. იგი გამოხატავს ეკონომიკის, სოციოლოგიისა და ეთიკის პრინციპებთან კავშირს. ანტინონოპოლიური გადანყვეტილებების მიღებისას კეთილდღეობითი (განაწილებითი) მიდგომა ეკონომიკური, სოციალური, პოლიტიკური მიზნების კომპლექსს გულისხმობს. თითოეული ეს ასპექტი ავტონომიური შეიძლება იყოს.

რულების ხელშესაწყობად, მათ შორის, რეგულირების პოლიტიკასა და რეგულირების გავლენის შეფასებაზე ინფორმაციის გაცვლისა და საუკეთესო პრაქტიკის გაზიარების გზით (მუხლი 225).

1 Friedman Milton, Policy Forum: "Milton Friedman on business suicide", Cato Institute< Cato Policy Report, March/April 1999. <https://www.cato.org/policy-report/marchapril-1999/policy-forum-milton-friedman-business-suicide>

დასკვნა:

ანტიმონოპოლიური რეგულირება კომპლექსური და რთული მრავალნახნაგოვანი საქმიანობაა, რომლის ეკონომიზაციით ხორციელდება სამართლებრივი ნორმების გამოყენება და რეგულირება.

ეკონომიკა სამართლის გამოყენების მეთოდოლოგიას ქმნის ანტიმონოპოლიურ პოლიტიკაში. მისი თეორიები მრავალმხრივია, რომლებიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ კანონშემოქმედებაში. სამართლის ნორმები, რომლებიც მხარის ქმედებით გამოწვეული ზარალის აღკვეთასა და კომპენსაციაზეა დაფუძნებული, განმტკიცებულია სოციალური სარგებლის მიღების მოტივით და დამყარებულია პოზიტიური ქცევების წახალისებაზე. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ეკონომიკური ფაქტორების როლი, რომელთა გამოყენებით ხდება საზოგადოებრივი ღირებულებების დაცვა და გამრავლება.

ლიტერატურა/ LITERATURE :

1. Carrier Michael A., Antitrust After the Interception: Of a Heroic Returner and Myriad Paths; A Review of Richard Posner, Antitrust Law (2d ed. 2001), theantitrustsource www.antitrustsource.com , March 2002
2. Jordi Gual. Martin Hellwig, Anne Perrot, Michele Polo, Milan Patrick Rey, Rune Stenbacka. Report by the EAGCP An economic approach to Article 82, July 2005
3. Bouhette P., Deschamps M., Marty F., (2014), When Economics Met Antitrust: The Second Chicago Scholl and the Economization of Antitrust Law, GREDEG Working Paper # 2014-23.
4. Leibenstein, Harvey (1966), "Allocative Efficiency vs. X-Efficiency", American Economic Review, 56 (3).
5. Stigler G., The economist and the problem of monopoly, University of Chicago Law School, The University of Chicago, Occasional Papers, # 19, 1982
6. Shaw, R. Improving Marketing Effectiveness — the methods

and tools that work best, Economist Books, 1998

7. Friedman Milton, Policy Forum: “Milton Friedman on business suicide”, Cato Institute< Cato Policy Report, March/April 1999.

8. Bauer, Diana; Papp, Kathryn “Book Review Perspectives: The Jevons Paradox and the Myth of Resource Efficiency Improvements”. Sustainability: Science, Practice, & Policy. 5 (1). March 18, 2009. Archived from the original on 29 May 2015.

9. Friedman Milton, Policy Forum: “Milton Friedman on business suicide”, Cato Institute< Cato Policy Report, March/April 1999.

THE BASIS FOR ECONOMICS OF REGULATION OF COMPETITION

Nino Djibouti

Doctoral student of Andrew the First Called Georgian
University of the Patriarchate of Georgia

RESUME

The bases of economics of regulation of competition, the directions of the development of competition regulation theory by the Chicago School are characterized and the economic basis of EU regulations are defined; It is noted that competition regulation is the complex and multifaceted activity, and theories of economics are used to implement and regulate legal norms. The regulation of competition runs through the use of political doctrines, economics and law; the role of economic factors of the efficient market and benefit for consumers are determined in the regulations. Furthermore, the well-being (distribution) approach is based on the utilization of a complex economic, social and political goals while taking antimonopoly decisions.

Key words: competition, regulation, law economics.